

Εξήντα χρόνια από την κοίμηση του Φώτη Κόντογλου

[/ Επικαιρότητα](#)

Εξήντα χρόνια συμπληρώνονται σήμερα από την ημέρα της κοίμησης του Φώτη Κόντογλου. Ήταν 13 Ιουλίου του 1965 όταν ο σπουδαίος λογοτέχνης, ζωγράφος και αγιογράφος περνούσε στην αιωνιότητα.

Ο Φώτιος Κόντογλου πέθανε στις 13 Ιουλίου 1965 στον «Ευαγγελισμό» από τις επιπλοκές που του είχε προκαλέσει ένα αυτοκινητιστικό δυστύχημα. Θεωρείται από τους σημαντικότερους εικαστικούς καλλιτέχνες, που άνοιξε νέους δρόμους στην ελληνική ζωγραφική. Το πλούσιο λογοτεχνικό του έργο παρέμεινε εν πολλοίς στρατευμένο στην υπόθεση του Χριστιανισμού, όμως τα πρώιμα έργα του και ιδιαίτερα το μυθιστόρημα «Πέδρο Καζάς» ανήκουν στις σημαντικές στιγμές της λογοτεχνίας μας.

Πρόσφατα είχε μιλήσει στην Remptousia TV για το έργο του μεγάλου δασκάλου της νεοελληνικής τέχνης ο τελευταίος εν ζωή μαθητής του, ο Μανώλης

Τζιρτζιλάκης. Περιγράφει τις προσωπικές του εμπειρίες, την καλλιτεχνική αλλά και την πνευματική του σχέση με τον κορυφαίο δάσκαλο της Βυζαντινής αγιογραφίας. *“Το ζην το χρωστώ στους γονείς μου, αλλά το ευ ζην, το χρωστώ στον μεγάλο μου δάσκαλο Φώτη Κόντογλου”* λέει χαρακτηριστικά και με μεγάλη συγκίνηση ο Μανώλης Τζιρτζιλάκης μιλώντας στον δημοσιογράφο **Δημήτρη Στρουμπάκο**.

Πατήστε στην εικόνα για να μεταβείτε στο περιεχόμενο:

Κουβαλώντας τις εμπειρίες και τα βιώματα από την ιδιαίτερη πατρίδα του, το Αϊβαλί της Μικράς Ασίας, ο Κόντογλου εμπνέεται από την ελληνική παράδοση και προσηλώνεται με φανατισμό σε ό,τι θεωρεί καθαρά ελληνικό, βγαλμένο από την παράδοση του Βυζαντίου και της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Στις φορητές του εικόνες χρησιμοποίησε τη μέθοδο της ωογραφίας. Πολλές από αυτές έχουν εκδοθεί από τον «Αστέρα». Αγιογράφησε πολλές εκκλησίες (Καπνικαρέα, Αγία Βαρβάρα Αιγάλεω, Άγιος Ανδρέας Πατησίων, Ζωοδόχος Πηγή και Αγία Παρασκευή Παιανίας, Ευαγγελισμός Ρόδου, Άγιος Χαράλαμπος Πολυγώνου, Άγιος Γεώργιος Κυψέλης κ.ά).

Ακολουθεί ένα απόσπασμα από τη γραφίδα του Φώτη Κόντογλου για την “Ανάσταση της Ορθοδοξία”:

Όλα όσα γίνονται στον κόσμο, γίνονται και ξαναγίνονται πολλές φορές τα ίδια· μονάχα ένα πράγμα έγινε μόνο μια φορά και δεν θα ξαναγίνει πια, η Ανάσταση του Χριστού. Αυτό είναι το μοναδικό θαύμα των θαυμάτων, το «ἄφραστον θαῦμα», που

αναποδογύρισε τον κόσμο, κ' έδωσε ελπίδα στο απελπισμένο γένος των ανθρώπων. Με την Ανάσταση του Χριστού, μας προσκάλεσε να πιστέψουμε στην αφθαρσία ο Θεός ο «ζωοποιών τούς νεκρούς και καλών τά μή ὄντα ὡς ὄντα». Κι' όπως λέγει πάλι ο Παύλος: «πιστός ὁ καλών ὑμάς, ὅς και ποιήσει». Ὅποιος δεν πιστεύει στην Ανάσταση του Χριστού, ψέμματα λέγει πως πιστεύει σ' αυτόν τον βασιλέα της αθανασίας, κατά τον απόστολο Παύλο που λέγει: «εἰ δέ Χριστός οὐκ ἐγήγερται, κενόν τό κήρυγμα ἡμῶν, κενή δέ και ἡ πίστις ἡμῶν».

Η βάση λοιπόν και το θεμέλιον της θρησκείας μας είναι η Ανάσταση του Χριστού. Κι' η ορθοδοξία που την έχει την Ανάσταση «ἐορτῶν ἐορτήν και πανήγυριν πανηγύρεων» έχει την αληθινή και την απλή και την ασάλευτη πίστη, και δεν κατάντησε να γίνει ένα κοσμικό ηθικό σύστημα, όπως γίνηκε αλλού, και που κατά δυστυχία σ' αυτό ξεπέφτει κ' η δική μας Ορθοδοξία, όσο ολοένα λείπει η πίστη. Για τούτο, στην ορθόδοξη Εκκλησία μας γινήκανε λογής θρησκευτικά έργα για να τιμηθεί η Ανάσταση του Χριστού με κάθε τι ἔμορφο κι' αγνό που έχει μέσα της η καρδιά τ' ανθρώπου. Αυτά τα έργα είναι τα έργα της υμνωδίας, της αγιογραφίας και της ψαλμωδίας, τα μυρίπνοα άνθη, που όσο σιναχώνονται οι πνευματικές μας αισθήσεις, τόσο δεν νοιώθουμε τη μυρουδιά τους. Αυτά, τα λέγω και τα ξαναλέγω, τόσο που βαρέθηκα. Στου κουφού την πόρτα, όσο θέλεις βρόντα. Λοιπόν ας σταθώ ίσαμε δω, κι' ας γράψω, για τα έργα τα ίδια, κι' ὅποιος βρεθεί κατά τύχη να τα νοιώθει, ας ευχαριστήσει τον Θεό που φώτισε εκείνους τους ευλαβείς ανθρώπους να τα κάνουνε. Οι ὕμνοι που λένε στην εκκλησία κατά την Κυριακή του Πάσχα είναι, θαρώ, από τα πιο υψηλά κι' από τα πιο πνευματικά έργα της ορθοδοξίας. Ο κανόνας του Πάσχα είναι ποίημα του Ιωάννου Δαμάσκηνου, κι' ο Ειρμός της α' Ωδής είναι τούτος: «Ἀναστάσεως ἡμέρα· λαμπρυνθῶμεν λαοί. Πάσχα, Κυρίου Πάσχα. Ἐκ γάρ θανάτου πρός ζωήν και ἔκ γῆς πρός οὐρανόν Χριστός ὁ Θεός ἡμᾶς διεβίβασεν, ἐπινίκιον ἄδοντας».

[...]

Λοιπόν οι δικοί μας ορθόδοξοι αγιογράφοι ζωγραφίζουνε την Ανάσταση μ' αυτόν τον πνευματικό τρόπο, ενώ οι δυτικοί ζωγράφοι τη ζωγραφίζουνε με τρόπο σαρκικό και αντιπνευματικό, γιατί τους λείπει η αίσθηση η πνευματική. Κι' αυτοί που το νοιώθουνε χωρίζονται σε πνευματικούς και σε σαρκικούς. Μα κ' εμείς ξεπέσαμε εξ αιτίας της απιστίας, κ' επειδή στομώθηκε μέσα μας ο πνευματικός άνθρωπος, κι' από πνευματικοί γενήκαμε κ' εμείς σαρκικοί, δηλαδή νεκροί, γιατί ὅποιος δεν ζει και δεν αισθάνεται πνευματικά, είναι πεθαμένος, κατά τον ἅγιο Γρηγόριο τον Σιναΐτη. Η πνευματική αίσθηση βγαίνει από το συμμάζεμα της καρδιάς, ἢ από τον πόνο της ψυχής κι' από την ταπείνωση του νου. Μ' αυτόν τον τρόπο η ψυχή βρίσκει το μυστικό μονοπάτι που πηγαίνει μέσα στα ἔγκατα του

ανθρώπου. Αλλά πάλι ξεστράτισα από τη σειρά της ομιλίας μου. Λοιπόν την Ανάσταση τη ζωγραφίζουν οι βυζαντινοί αγιογράφοι χωρίς εκείνες τις θεαματικές φαντασμαγορίες που ζωγραφίζουν οι δυτικοί ζωγράφοι. Αλλά με αυστηρότητα, με ταπεινό και σοβαρό πνεύμα που έχει ωστόσο κάποια θριαμβευτική πνοή, πλην ξένη ολότελα από την ανόητη ματαιοδοξία των κοσμικών θριάμβων. Την Ανάσταση την λένε τις περισσότερες φορές «είς Ἄδου κάθοδον». Κατά την Ερμηνεία των ζωγράφων, η υπόθεση της Αναστάσεως παριστάνεται κατά τούτον τον τρόπο: «Ὀρη και βουνά και υπ' αυτά σπήλαιον σκοτεινόν, και ἄγγελοι αστράπτοντες δένουσι με αλύσεις Βεελτζεβούλ τον ἄρχοντα του σκότους και τους μετ' αυτών δαίμονας κατασχίζουν, τύπτουν και διώκουν και κλειδονίας πολλάς καταθλασμένας και αι πύλαι του Ἄδου ερριμέναι συν τοις μοχλοῖς, και ο Χριστός επ' αυτών κατακρατεῖ τον Αδάμ με την δεξιάν του και την Εύαν με την αριστεράν ο δε Πρόδρομος εκ δεξιῶν του Χριστοῦ δεικνύει αυτόν· και ο Δαυίδ πλησίον αυτού ως και ἄλλοι βασιλεῖς με στέμματα και στέφανα· αριστερά δε οι προφήται Ιωάννης, Ησαΐας, Ιερεμίας και ο δίκαιος Ἄβελ και ἄλλοι διάφοροι εστεφανωμένοι· φως δε μέγα κύκλω αυτών και αγγέλων πλήθος». Ο Χριστός παριστάνεται τυλιγμένος με ένα ἱμάτιον εύρυπτυχον ανεμιζόμενον ἀπάνω από την κεφαλή του, πατώντας με ορμή ἀπάνω στις καστρόπορτες του Ἄδου που κείτουνται σπασμένες. Τα χέρια του και τα πόδια του είναι τρυπημένα από τα καρφιά του σταυροῦ. Σε ἄλλες εικόνες της Ανάστασης, που είναι πιο αρχαίες, ο Χριστός βαστά με το δεξί χέρι τον σταυρό και με τ' αριστερό τραβά τον Αδάμ από το μνήμα, ενώ η Εύα είναι γονατισμένη με τα χέρια της τεντωμένα στον λυτρωτή. Σε ἄλλες εικόνες ο Χριστός πατά ἀπάνω στον Ἄδη που κοιτάται προύμιτος κι' αλυσοδεμένος μέσα στα σκοτεινά καταχθόνια. Ανάμεσα στους δικαίους, που στέκονται από τις δύο μεριές του Χρίστου, είναι κι' ο ἅγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, κατά τον υμνωδό που λέγει πως μαρτύρησε πριν από τον Χριστό «ἵνα καί τοῖς ἐν Ἄδη τοῦ Σωτήρος κηρύξη τήν ἔλευσιν», ὅπως κήρυξε τον ερχομό Του στον ἀπάνω κόσμο. Κ' οι προφῆτες παραστέκονται γιατί προφητέψανε την ἀνάσταση, κι' ο Ἄβελ ὡσάν που στάθηκε ο πρώτος ἀδικοσκοτωμένος μάρτυρας. Κι' οι κλειδαριές οι σπασμένες και τα μάνταλα δείχνουνε τις καταραμένες ἀμπάρες που βαστούσανε σφαλισμένες τις ψυχές μέσα στο σκοτεινό βασίλειο του Χάρου, κατά το τροπάρι που λέγει: «Κατήλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς καί συνέτριψας μοχλοῦς αἰωνίους, κατόχους πεπεδημένων, Χριστέ». Βλέπεις πως οι αγιογράφοι παίρνανε ἐμπνευση από την αγιογραφία· γιατί στην ὀρθοδοξία τα ἔργα της κάθε τέχνης είναι ὑπομνήματα στο Ευαγγέλιο, κι' ὄχι ἄσκοπα εφευρήματα της φαντασίας. Ἄλλο τροπάρι που θυμίζει την εικόνα της Ανάστασης είναι και τούτο: «Τήν ἄμετρόν σου εὐσπλαγχνίαν οἱ ταῖς τοῦ Ἄδου σειραῖς συνεχόμενοι δεδορκότες πρὸς τό φῶς ἠπέιγοντο, Χριστέ, ἀγαλλομένῳ ποδί, Πάσχα κροτοῦντες αἰώνιον». Ἡ ἴδια η εικόνα της Ανάστασης, ὅπως τη ζωγραφίζανε οι ὀρθόδοξοι αγιογράφοι,

θαρείς πως είναι με λόγια ζωγραφισμένη στο τροπάρι που ψέλνουνε μικροί μεγάλοι: «Χριστός ανέστη ἐκ νεκρῶν θανάτῳ θάνατον πατήσας καί τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος».

Το κείμενο «Ἡ ἐλληνική ορθόδοξη Ανάσταση» του Φώτη Κόντογλου, προέρχεται από το βιβλίο «Φώτης Κόντογλου - 5 μελετήματα για τον ζωγράφο και τον καλλιτέχνη», έκδοση του περιοδικού «Κριτικά φύλλα», 1975, με επιμέλεια του Ι. Μ. Χατζηφώτη.